

Sociālais dialogs krīzes laikā

Kopsavilkums

Ievads

Sociālā dialoga princips ir Eiropas Savienības un tās konstitūcijas būtiska daļa, ko paredz Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 154. un 155. pants. Tas ilgi tika uzskatīts par vienu no vissvarīgākajiem mehānismiem dažādu politikas virzienu izstrādei un īstenošanai, jo īpaši sociālās politikas un nodarbinātības politikas jomā.

Eiropas sociālais dialogs ir bijis viens no Eiropas pārvaldes galvenajiem pīlāriem kopš 1993. gada, kad ar Māstrihtas līgumu tika ieviests Sociālais protokols, ar kuru tika izveidota Eiropas sociālo partneru autonomija un politikas dalībniekiem noteikti vairāki dalīti pienākumi kopīgi definēt „sociālo Eiropu”.

Šajā pētījumā ir grafiski attēloti, pārbaudīti un novērtēti dažādie veidi, kā sociālais dialogs reaģē uz vispārējo ekonomikas krīzi visā Eiropā, analizējot

- nozīmi, kāda sociālajam dialogam ir bijusi krīzes ietekmes mazināšanā un nelabvēlīgo seku pārvarēšanā;
- sociālā dialoga rezultātus no apspriesto un sociālo partneru saskaņoto pasākumu viedokļa dažādajos Eiropas ražošanas attiecību sistēmas līmeņos;
- sociālā dialoga rezultātu efektivitāti un ilgtspējību, reaģējot uz krīzi.

Politikas konteksts

Šis pētījums aptver laikposmu no krīzes sākuma 2008. gadā līdz 2010. gada vidum. Tāpēc pētījumā ir izvērtētas vispārējās finanšu un ekonomikas krīzes ietekme un sekas, nevis vēlāk notiekošās valstu parāda krīzes. Pētījuma mērķis ir grafiski attēlot un analizēt sociālā dialoga rezultātus, kas gūti, reaģējot uz krīzi visā šajā laikposmā, vai — dažos gadījumos — rezultātu neesamību. Tajā ir izpētīts, ciktāl sociālie partneri iesaistījās pasākumu īstenošanā, lai mazinātu krīzes ietekmi, un novērtēta sociālā dialoga efektivitāte un ilgtspēja, reaģējot uz krīzi.

Būtiskākie secinājumi

Galvenais faktors, kas nosaka, vai sociālais dialogs būs veiksmīgs vai neveiksmīgs, ir tas, ciktāl valdība atbalsta visu šo procesu, un tas, cik saskaņotas un likumīgas ir bijušas attiecības starp procesa dalībniekiem pirms krīzes. Pētījums arī pierāda, ka valsts politikas konteksts, kurā darbojas sociālie partneri, kā arī to iekšējās stratēģijas un attiecības starp dažādajiem partneriem būtiski veicina iesaistīto dalībnieku pieeju sociālajam dialogam. Tas apstiprina, ka sociālā dialoga panākumus vai neveiksmes lielā mērā ir noteikusi arī dalībvalstu iestāžu ražošanas attiecību vide un ka daudzas un dažādas iestādes un attiecības ir labi izturējušas stingru spriedzes pārbaudi. Kopumā ir redzams, ka Eiropā veidojas saplūstoša tendence, kas pierāda, ka vai nu sociālos partnerus to valdības bija uzaicinājušas piedalīties apspriedēs, vai arī valdības bija tos uzaicinājušas pat sākt savas īpašas iniciatīvas.

Krīze neradīja attīstošu vidi, kurā dalībnieki varētu ieviest jauninājumus un izveidot jaunus sociālā dialoga veidus. Tomēr krīze arī neliedza gūt novatoriskus rezultātus. Tika ieviesti daudzi īstermiņa un ilgtermiņa risinājumi valstīs, kurās tie nekad iepriekš netika izmēģināti, piemēram, deviņās dalībvalstīs pirmo reizi tika ieviests nepilnas darba nedēļas darbs.

Labi organizētu nozaru sociālie partneri palīdzēja tās izolēt no krīzes ietekmes attiecībā uz ekonomiku kopumā.

Sociālā dialoga rezultātiem visā krīzes laikā bija tendence būt lielākoties integrējošiem, nevis sadalošiem. Sarunas starp sociālajiem partneriem bija vairāk vērstas uz nodarbinātības jautājumiem, piemēram, mācībām un darbavietas drošību, jo īpaši īstenojot īstermiņa darba pasākumus, nevis uz tradicionālo samaksas jautājumu. Darbaspēks, kas bija gatavs atteikties no ienākumiem par labu nodarbinātības drošības garantijām, piekrita kompromisam, kas bija vajadzīgs integrējošām darba koplīguma slēgšanas sarunām.

Pašreizējā vispārējā ekonomikas krīze ir bijusi pārbaudījums visu valstu ražošanas attiecību sistēmu noturīgumam. Pat tajās valstīs, kurās sociālo partneru sadarbībai ar valdību ir ilga vēsture, sarunas bieži vien nenodrošināja vienprātību un vienotu pieeju attiecībā uz to, kā būtu jārikojas krīzes laikā.

Valstīs, kurās bija attīstīts spēcīgs sociālais dialogs, bija vērojama labāka sadarbība starp valsti, darba devējiem un to darbiniekiem. Tomēr vispozitīvākie rezultāti sociālo partneru sarunās tika gūti tieši nozaru līmenī, kur ir bijusi ilga apspriežu un sadarbības vēsture.

Tomēr ir skaidrs, ka sociālais dialogs ir pasliktinājies dažās jomās, kurās krīzes ietekme ir paaugstinājusi vajadzību atrisināt līdzšinējās problēmas, piemēram, saskaņotību starp dažādajiem sociālā dialoga līmeņiem, arodbiedrību dalības un īpatsvara samazināšanos un to pilnvaras veikt sarunas.

Uzskatāms krīzes radīto problēmu piemērs ir gan tas, ka valdības arvien biežāk vienpusēji pieņem lēmumus, kas ietekmē valsts sektoru, gan darba koplīguma slēgšanas sarunu arvien lielāka decentralizācija uzņēmumu līmenī. Lielākajā daļā

valstu arodbiedrībām bija jāveic divi savstarpēji atšķirīgi pienākumi — tās bija sociālā miera nodrošinātājas privātajā sektorā, samazinot streiku skaitu uzņēmumu līmenī un pārliecinot darbiniekus pragmatiski attiekties pret izmaksu samazināšanas pasākumiem, tomēr valsts sektorā tās bieži vien koordinēja spēcīgu un plaši izplatītu pretošanos valdību ieviestajiem taupības pasākumiem.

Krīze bija iespēja radīt jaunus sociālā dialoga veidus, lai efektīvāk risinātu būtiskākos jautājumus, lai gan šīs iespējas ne vienmēr tika izmantotas.

Politikas norādes

- Kaut arī krīze neradīja inovācijai draudzīgu vidi, dažās valstīs tā stimulēja pārskatīt iepriekš pastāvošos sociālā dialoga veidus, rosināja sociālos partnerus attiecīgi rīkoties un dažkārt radīja sociālajiem partneriem iespēju „izlauzties” no tradicionālajiem sociālā dialoga veidiem šajās valstīs.
- Lielākajā daļā Eiropas dalībvalstu sociālā dialoga rezultātā tika ieviests nepilnas darba nedēļas darbs (Short Time Working (STW)) — pasākums, kurā sociālie partneri ieguldīja lielus līdzekļus. Parasti tam bija vajadzīga abu sociālo partneru piekrišana un dažkārt pat valdības atbalsts gadījumos, kad bija vajadzīgas subsīdijas, lai kompensētu darbinieku zaudētos ienākumus vai finansētu mācības.
- Ir pierādījies, ka sociālā dialoga process ir likumīgs veids, kā pārvarēt finanšu krīžu ietekmi. Tomēr, lai gan sociālais dialogs ir bijis galvenais instruments krīzes pārvarēšanā un stabilitātes uzturēšanā Eiropas ražošanas attiecību sistēmās, tas ir pasliktinājies jomās, kurās bija pastāvējuši līdzšinēji šķēršļi saskaņotībai starp dažādajiem sociālā dialoga līmeņiem.
- Lai gan izpēte skaidri pierāda mijiedarbību un zināmu koordinācijas pakāpi starp sociālajiem partneriem valstu līmenī gan horizontālā, gan vertikālā griezumā, pierādījumu tam, ka pastāvētu koordinācija no valstu līmeņa uz ES līmeni un otrādi, tikpat kā nav.

Papildu informācija

Ziņojums „*Social dialogue in times of crisis*” (Sociālais dialogs krīzes laikā) ir pieejams:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1221.htm>

Lai saņemtu papildu informāciju, sazinieties ar pētniecības darbinieku Christian Welz:
cwe@eurofound.europa.eu